

Somi Éva

Alekszej Pavlovics Asztrov hagyatéka

Kovács András Ferenc Kossuth-díjas költőnk - rajongói számára: KAF - legújabb kötete eddigi szerepjátékainak betetőzése, amennyiben nem csupán egy vagy néhány vers, versciklus erejéig ölti magára egy térben és időben mégoly távoli, valódi vagy fiktív alak álruháját, hanem önálló kötetet, műfajilag verses regényt alkotott. A versek, a céltudatosan megválogatott mottók és a kötet végén elhelyezett, gondosan megkonstruált csatolt részek, úgymint *Alekszej Pavlovics Asztrov élete és hagyatékai* (egy moszkvai és egy szentpétervári irodalomtörténész általi felfedezése, életrajza) valamint a *Búcsú és befejezés* (KAF vallomása hősről, a versek keletkezéséről) - mindez együtt alkotja a műegészetet. Az olvasó eldöntheti: lineárisan halad-e előre, vagy a retrospektív olvasástechnikát választja; akár így, akár úgy, nem ússza meg egyszeri olvasással, kénytelen oda-vissza lapozgatni, de ez nagyon jófajta, termékeny kényszer: Így kapja meg egy XX. századi orosz költő és orvos verses életregényét. E regényszerűség egyben a kötet legnagyobb újdonsága is, mert KAF regényt eddig nem írt, sőt, úgy nyilatkozott Zelki Jánosnak a Literán, hogy nem is fog, az ő világa a líra és a dráma.

A végeredményt tekintve így azonban a verses regények hosszú sorába beilleszthető, a Puskin-allúziókból kiindulva legközelebbi műfaji rokona éppen az *Anyegin*, de Térey János *Paulus*-a is, amelynek egyik szála *Anyegin*-parafrazisként értelmezhető. Ha pedig a hagyatéka szóból indulunk ki, akkor olyan költői, tehát fiktív testamentumokban ismerhetünk fel bizonyos hasonlóságokat, mint Villon *Nagy testamentuma*, és mindenekelőtt Baka István *Sztyepan Pehotnij testamentuma* című versciklusa. Azért is ez utóbbi a legfontosabb, mert KAF az első Asztrov-versekkel az akkor még élő, de már nagybeteg barátjának szeretett volna „valami szolidaritást, valami játszi odafigyelést jelezni, kollegiálisan biztatót üzeni”- Asztrov által. Most már az ő emlékének ajánlja a kötetet.

Amilyen természetes volt az orosz szakon végzett Baka részéről Sztyepan Pehotnij alakjának megformálása, ezzel együtt az orosz kultúrához való viszonyulásának artikulálása, annál meglepőbb lehet ugyanez a gesztus a nem orosz (hanem francia) szakon végzett KAF részéről. Egészen addig, míg nem tudatosul bennünk, hogy KAF költőbarátai közül Bogdán László Bogdanov, Király László pedig Nyezvanov szintén orosz bőrbe bújt és bújik előszeretettel. Teszik mindezt napjainkban, a rendszerváltozás utáni jelenünkben, amikor a Nagy Testvértől szabadulván, sokak szemében devalválódott minden, ami orosz. Pedig a több évszázados orosz kultúra nagyszerűségén a néhány évtizedes szovjet korszak alapvetően nem változtathatott. Az orosz Ezüstkor költőinek talán azért is van bizonyos reneszánsza ma, mert sokan közülük iszonyú árat fizettek a szovjet érében. Az említett magyar költők már egy másik nemzedék, más országokban élnek, de észrevesznek valami közöset: mind diktatúrában éltek, és csak egy fokkal szerencsésebbek, akik az ún. puha változatában. A magyaroknak kellő rálátásuk is van már diktatúrákban élő költők sorsára: hasonlóságokra, párhuzamokra, nemzeti sajátosságokra.

Asztrov doktor a fiktív életrajz szerint 1894-ben született Szentpétervárott és 1985-ben halt meg Moszkvában. Szerelme, Darja Andrejevna nagyban hozzájárulv a „hagyatéka” megmentéséhez, negyvenévi boldog házasság után 2005-ben követte őt a másvilára. A Csehov *Ványa bácsi*-jában szereplő Asztrov doktor leginkább Csehov alteregója, így tehát KAF Asztrova is Csehovhoz visz igen közel bennünket. (Mint ismeretes, Csehov végzettsége szerint szintén orvos volt, miként Bulgakov, akinek emlékét Asztrov ugyancsak megidézi.)

Meg persze közel visz KAF-hoz is, a folytonos alakváltozataihoz, alteregóihoz, szerepjátékaihoz, és a mögötte rejlő poétikai problémához: ki az, aki beszél, ki alakoskodik, aki hol ilyen, hol olyan maszkot, álruhát ölt, ki van a maszk mögött? A *Levél barátaimhoz* című, a kötet élére, tehát hangsúlyos helyre tett vers utolsó sora: „Én úgy vagyok, hogy néha nem vagyok...” nem könnyíti meg a dolgunkat. Ehhez hasonló sorokat szép számmal idézhetnénk KAF költészetéből. Csak néhány cím: *Költészettankák; Bírálóihoz. Születésnapomra. Plágium! ; József Attila haja lángol! Mellékes dal*, a Csuha Istvánnak ajánlott *Csontváry-elégia, Mint a mór egy portugál szonettben*. KAF költészetében kevésbé látszik fontosnak, hogy megsokszorozott költői éneji, maszkjai mögött létezik-e egyetlen, igazi arc. Az alakváltozatok által ugyanis a költő én valami sokkal fontosabb jelenlétre tesz szert a magyar és a világirodalom szövegtengerében. KAF költői eszményképe Weöres Sándor, univerzális költőnek tartja, nyilatkozta Füzi Lászlónak, Kolozsi Orsolya bizonyítja is ezt a *Weöresiáda. Váteszi szózat utókoromhoz!* című vers elemzésével a Tiszatájban. És Fernando Pessoa a világirodalomból, ezt meg Fürth Eszter ugyanott *A Mint a mór egy portugál szonettben* c. vers elemzésével. Lázár René Sándor, Jack Cole, Caius Licinius Calvus, Quintus Aemilius Fabullus és még sok más költött alak - mind-mind KAF szerepei, de teljes személyiséget, élettörténetet, lezárt életművet eddig csupán Asztrov kapott. Mint Weöres Sándor *Psyché*-je, Esterházy Péter *Csokonai Lili*-je, Parti Nagy Lajos *Sárbogárdi Jolán*-ja.

A három ciklusra (*Kolkhiszi fénykép, Alkonyfény fémkeretben, Pulvis et umbra*) tagolt kötetben zömmel hommage típusú és barátoknak címzett, ajánlott versek fordulnak elő, összesen 59. Formai virtuozitásukra csak utalunk: klasszikus metrumoktól az *Anyegin*-strófán keresztül a villoni balladaformákig találunk példákat. Rokon művész(et)ekre való utalások, megnevezések. Rubljov, a reneszánsz hajnalán élt ikonfestő, a *Moments musicaux* c. versben megidézett zeneszerzők, a híres színészeket és rendezőket elsírató *Ballada színházi témakörben*, és persze az Asztrov -életmű maga fikcionált teljességében azt hirdeti: a művészet örök. Igaz szerelemmel, hú barátokkal, rokon lelkekkel kiegészülve a legfőbb érték, mit ember elérhet. A költő személye, sem az igazi, sem a fiktív nem fontos. Csak különböző szövegekben, azaz a nyelvben konstituálódik, az az igazi létezési módja. Hírnév, utókor elismerése, „ércnél maradób emlékű” mit se számít. A kötet utolsó előtti verse, a *Pulvis et umbra* ezt a poétikai alapállást hirdeti, anti-„exegi monumentum”-ként. Asztrov doktor - és vele KAF - inkább József Attilához hasonlóan („Talán eltűnök hirtelen/akár az erdőben a vadnyom”) a teljes megsemmisülést vállalja, annak tragikuma nélkül. A sorsát elfogadó, a megváltoztathatatlanba belenyugvó, de értékrendjét, belső szabadságát soha fel nem adó költő világképe ez. Nagyon is csehovi. Nagyon is Kovács András Ferenc-i. A legutolsó vers (*Kedvesem, altass, fénylik a kozmosz*) a szerelem által egy másik dimenzióba átlépő költő búcsúja az élettől, érzelmi lezárása a harmadik ciklusnak és egyben Asztrov életművének. Sok olvasónak lesz ez a kedvenc KAF-kötete!

Kovács András Ferenc: *Alekszej Pavlovics Asztrov hagyatéka*. Bookart, Csíkszereda, 2010